

Nástroje interpretace novomediálního díla II

JS_2018

PAMĚŤ

**ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH
VYPRÁVĚNÍ**

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

- Postmodernismus a krize velkých vyprávění
- Paměť (M. Halbwachs, A. Assmann)

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

- **Postmodernismus**

- **Definice:** Postmodernismus - výraz označující kulturní logiku pozdního kapitalismu, která se zformovala po 2. světové válce. Frederick Jameson, *Postmodernism or, the Cultural Logic of Late Capitalism*, 1984.
- **Kulturní logika postmodernismu:** 'surface play' (hra referencí mezi povrchy obrazů)
- **Postmodernismus chápe jako důsledek ekonomických a politických podmínek:** globalizace, zhroucení tradičního státu, rozšíření ICT, vznik nových forem výroby.

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPŘÁVĚNÍ

- **Postmodernismus vs. modernismus**

- Moderní myšlení: pozitivní a budující. Pravda je ahistorická, všeobecně platná kategorie.
- Postmoderní myšlení: skeptické. Pravdu považuje za historicky a kulturně podmíněnou kategorii.
- Modernismus: metavyprávění (náboženství, věda, marxismus, psychoanalýza, osvícenské mýty pokroku).
- Postmodernismus: zpochybňuje metavyprávění a univerzální pravdy, návody, poznání.

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

- **Postmodernismus 2x**

- **Populární p.**

Charakterizován jako **pastiš** (z ital. pasticcio): tj. spojení různých prvků (asambláž, koláž, montáž, remix, samplování, riffy) – tzn. eklektický, heterogenní, brakový p.

- **Kritický p.**

Zpochybnění modernistického projektu emancipace lidstva, zpochybnění všech velkých vyprávění. Pozornost se obrací k individuálním příběhům – k literární a umělecké tvorbě, jako výrazu pro nejosobnější zkušenost jedince.

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Paměť

Individuální a kolektivní

Zájem o minulost/paměť

*80., 90. léta 20. stol.

- Paměť je typický transdisciplinární výzkumný problém, zahrnuje neurologii, lékařství, psychologii, stejně jako literární vědu, kulturní studia a politologii.
- Zájem o minulost a paměť má různé podoby: Je důsledkem krize velkých vyprávění (viz Lyotard a postmoderna) a mezi jeho projevy řadíme i retro-nostalgiu v hudbě, módě a estetice.

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Paměť

Individuální a kolektivní

4 důvody zájmu o paměť (A. Assmann)

1.) konec velkých vyprávění

2.) postkoloniální situace

3.) posttraumatická situace po Holocaustu a odchod generace svědků těchto traumat

4.) digitální revoluce v ICT a změna statusu informace

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Paměť

Individuální a kolektivní

2 teze o paměti (A. Assmann)

- A) individuální a kolektivní paměť se vzájemně ovlivňují
- B) kolektivní paměť (M. Halbwachs, 1925) je příliš vágní pojem a je třeba jej revidovat

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Paměť

Individuální a kolektivní

Maurice Halbwachs (1877-1945)

Sociolog paměti.

Autor konceptu KOLEKTIVNÍ PAMĚŤ (20. až 40. léta 20. stol.)

Halbwachs a Bergson: paměť jako obrazy nepřítomných věcí

Halbwachs vs. C. G. Jung: kolektivní paměť vs. kolektivní nevědomí (sociologická vs. fylogenetická definice paměti), tj. **kolektivní paměť jako produkt kulturní dědičnosti (socializace jedince) vs. kolektivní paměť jako výraz biologické dědičnosti.**

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Paměť

Individuální a kolektivní

Maurice Halbwachs (1877-1945)

Koncept **kolektivní paměti** vychází z toho, že se jedná prakticky o rekonstrukce minulosti sociálních skupin, tedy adaptaci pradávných faktů tak, aby odpovídala přesvědčením a duchovním potřebám přítomnosti a vyjadřovala skupinovou identitu.

- budování paměti je součástí procesu socializace: paměť je formována symbolickými a verbálními konvencemi.
- v paměti se udrží jen to, co má vztah k přítomnosti.
- opakováním vzpomínek vzniká tradice, tj. „přetvoření vzpomínek ve zvyklost“.
- **Paměť jako „sociálně podmíněné vzpomínání, tvořivá konstruktivní a sociálně podmíněná aktivita.“ MH**

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Paměť

Individuální a kolektivní

Jan Assmann: dělí kolektivní paměť na

- **Komunikativní paměť** (tj. vlastní životní zkušenosti)
 - **Kulturní paměť** (tj. zprostředkovanou p. – knihy, filmy, muzea)
 - Ty tvoří orientační rámce pro konstituci **individuální paměti**.
-
- Individuální vnímání dějin je tedy výsledkem vysoce komplexních komunikačních procesů (viz výše).

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Paměť

Individuální a kolektivní

Kolektivní vs. historická paměť

Kolektivní paměť: zjednodušuje, reflektuje události z jedné perspektivy, vylučuje mnohoznačnost.

Historická paměť: uvědomuje si komplexnost a historický kontext jevů, je schopna odstupu a akceptuje mnohoznačnost.

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Paměť

Individuální a kolektivní

Aleida Assmann požaduje zjemnění terminologie. Místo individuální vs. kolektivní paměť (M. Halbwachs) předkládá 4 formáty paměti:

1. Individuální paměť
2. Společenská / sociální paměť
3. Politická paměť
4. Kulturní paměť

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Aleida Assmann

Vtělená paměť (1 + 2)

- 1. Individuální
- 2. Společenská/sociální paměť – *intergenerační (80 – 100 let)*

Zprostředkovaná paměť – 3 + 4 = transgenerační

- 3. Politická paměť
- 4. Kulturní paměť

PAMĚŤ

ZÁJEM O PAMĚŤ JAKO REAKCE NA POSTMODERNÍ KRIZI VELKÝCH VYPRÁVĚNÍ

Aleida Assmann

1) Individuální paměť

- Procedurální
- Sémantická
- Epizodická (perspektivní a idiosynkratická, fragmentární, proměňující se v interakci s druhými, proměnlivá a nestálá)

PAMĚŤ Z HLEDISKA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Aleida Assmann

2) **Společenská/sociální paměť**

PAMĚŤ Z HLEDISKA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Aleida Assmann

3) **Politická paměť**

- Uložená v externích médiích: knihovny, muzea, památníky, vzdělávací systémy, rituály oslav významných dnů a svátků....

PAMĚŤ Z HLEDISKA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Aleida Assmann

4) **Kulturní paměť**

- Zapamatováno / zapomenuto / něco mezi tím (tj. knihovny, muzea, archivy)

PAMĚŤ Z HLEDISKA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Aleida Assmann

politická paměť vs. kulturní paměť

homogenní / heterogenní

mobilizující masy / vztahující se k jedincům

PAMĚŤ Z HLEDISKA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Aleida Assmann

- Shrnutí: Není žádná „kolektivní paměť“.
- Paměť je vždy individuální (*osobní, existenciální zkušenost*)
- Kolektivní paměť není výsledek vzpomínání, ale procesu vyjednávání o významu (*reprezentace paměti: obrazy, texty, symboly*).
- Kolektivní paměť – nahradit – plurálem identit a paměťových systémů v jedné osobě.

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

Vilém Flusser: *On Memory (electronic or otherwise)*, 1990

- **Pamatovat si** znamená **vzdorovat obecným přírodním zákonům entropie, zániku a zapomnění**
- Živé organismy vzdorují entropii a zapomnění ve dvojím smyslu
 1. paměť jako genetická informace
 2. paměť kulturní (shromažďování a archivace informací pro další generace)
- Člověk jako historická bytost: definovaná genetickou a kulturní pamětí

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

Vilém Flusser: *On Memory (electronic or otherwise)*, 1990

- **Kulturní vs. genetická paměť**

- Genetická paměť není spolehlivá: informace neuchovává, ale zpracovává („processes it“)
- Kulturní paměť je ještě méně spolehlivá (dokumenty byly zničeny, budovy zbourány...)
- Proto lidé vynalézali **opory paměti**:
 - a) vzduch (orální přenos informací)
 - b) kámen, kosti ... (záznam dovednosti, materiální kultura)
 - c) tělesná gesta

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

Vilém Flusser: On Memory (electronic or otherwise), 1990

- **Od orální k literární paměti**

Abeceda: „kód přepisující fonémy mluveného jazyka do vizuálních symbolů, které mohou být otištěny na pevné objekty.“ VF **Spojení výhod orální a materiální kultury**

Knihovna: symbol/nástroj kumulace informací (literární tradice – uvažování založené na idejích pokroku, lineární kauzality)

/vs. orální (mýtická) a hmotná (magická) kultura, které jí předcházely/

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

- Vilém Flusser: On Memory

- Od orální k literární kultuře

Platónská tradice (anamnézis, reminiscence)

Talmudská tradice (knihovna jako jedince přesahující místo dialogu s druhými)

Schopnost ukládat shromážděné informace zvětňujeme (externalizujeme), viz výše.

Proto **se definujeme jako subjekty této trans-humánní paměti**, a tedy jako subjekty objektivního světa. (VF)

Elektronická média (jejich paměti) mohou proměnit naše myšlení. (VF)

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

- Vilém Flusser: *On Memory*

- **Informace ve věku elektronické paměti**

Elektronické paměti jsou **simulacemi funkcí lidské paměti** v neživých objektech. VF

Simulace: tj. nápodoba zdůrazňující několik aspektů originálu

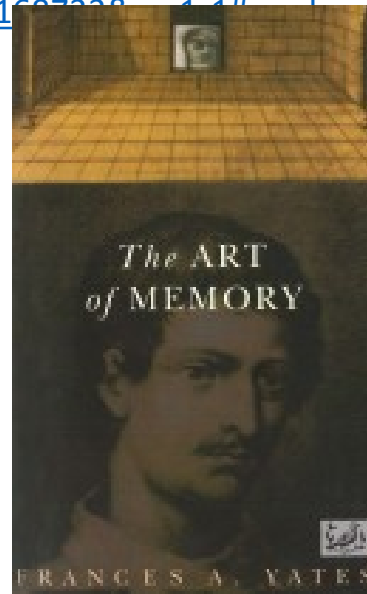
„Skutečnost, že elektronické paměti zdůrazňují některé naše paměťové funkce a tyto funkce fungují mnohem lépe, bude mít nepochybně mnohem větší vliv na budoucí civilizaci.“

- Elektronická paměť:
 - snadnější naplnění informacemi, jejich kopírování a šíření
 - automatizace procesu „informování předmětů“ (vs. rozvoj kreativity)
 - propojení e-pamětí s roboty (převod informací na gesta) (homo faber – homo ludens)
 - zlepšení schopnosti zapomínat
 - **Zrušení představy „subjektu“ ve prospěch sítě inter-individuálních vztahů** (viz analytická psychologie, ekologická studia, politologie)

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

- Giulio Camillo (1480-1544) : *L'Idea del Theatro*
- <http://theatreofmemory.blogspot.com/2009/08/giulio-camillo-1480-1544.html>
- Frances A. Yates (1899-1981) : *The Art of Memory, 1966.*
- Ukázka: http://www.amazon.com/Memory-Selected-Works-Frances-Yates/dp/0415606055/ref=sr_1_1?s=books&ie=UTF8&qid=1323168722&sr=1-1&pf_rd_p=10415606055

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

- **Spisovatelé:**
- Ted Hughes: *Shakespeare and the Goddess of Complete Being*. London : Faber & Faber, 1992.
- Charlota Caufield: *The Book of Giulio Camillo*, InteliBooks Publishers, 2003.
- **Výtvarní umělci:**
- Jean Dubuffet: *Theatre De Memoire*, unlimited edition print, 1977.

J. Dubuffet *Théâtres de mémoire*
THE PRICE GALLERY 32 EAST 57TH STREET NEW YORK, NEW YORK 10022 MARCH 26TH 1977 - APRIL 23RD 1977

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

- **Skladatelé:**

- **John Buller:** *Proenca/Theatre of Memory*, 2003.
- Sarah Walker. BBC Symphony Orchestra. Cond. Mark Elder. 2003. B00009W8NZ.
- Odkaz: <http://www.allmusic.com/album/john-buller-proena-the-theatre-of-memory-w110184>

- **Video art:**

- **Bill Viola:** *Theatre of Memory*, 1985.
- Odkaz: <http://www.youtube.com/watch?v=b4a9i58ldIY>
- **Woody Vasulka:** *Art of Memory*, 1987.
- Odkaz: http://www.vasulka.org/Videomasters/pages_stills/index_6.html

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

- *The World Memory Theatre*, Oslava kulturní diversity: <http://www.worldmemorytheatre.org/index.htm>
- **Robert Edgar**: *Memory Theatre 01* a další. The Computer as a Memory Theatre: <http://www.mit.edu/~bhdavis/Edgar.html>
- Odkaz1: <http://www.robertedgar.com/>
 - R. Edgar: Memory Theatre One: <http://vimeo.com/33134008>
 - R. Edgar: Memory Theatre Two: <http://vimeo.com/1021130>
- **Agnes Hegedüs**: *Memory Theatre VR* (1997): ZKM Karlsruhe: Odkaz1: <http://on1.zkm.de/zkm/werke/MemoryTheaterVR>
Video: <http://zkm.de/media/video/agnes-hegedues-memory-theater-vr-1997>
- **Martin Wattenberg – Marek Walczak**: *Apartment* (2001) net art
- Odkaz: <http://www.bewitched.com/apartment.html>
- **George Legrady**: *An Anecdoted Archive from the Cold War* (1994).
- Odkaz: <http://www.georgelegrady.com/>
- **George Legrady**: *Pockets Full of Memories* (2001) a *Pockets Full of Memories II* (2003 – 2006).
- Odkaz: <http://www.georgelegrady.com/>
- **Emil Hrvatin**: *Drive in Camillo* (2000) <http://www.ljudmila.org/camillo/>
- Odkaz: <http://www.maska.si/en/?redirect=152>

MÉDIA PAMĚTI

MNEMOTECHNICKÁ TRADICE A DIVADLO PAMĚTI

- **Tetsuro Nagata:** *Art of Memory*, 2009.
- Odkaz: <http://www.interactivearchitecture.org/computing-an-identity-tetsuro-nagata.html>
- **Daniel Libeskind:** *The Memory Machine*
- Odkaz: http://greg.org/archive/2010/08/28/do_daniel_libeskind_awesome_machines_mean_i_have_to_stop_hating_his_work.html

- Články věnované poetice a politice paměti /obsahují odkazy na další díla/:
- http://politicsofmemory.blogspot.com/2010_10_01_archive.html

Nová historie_krise dokumentu_reenactment

- M. Foucault. *Archeologie vědění* (1966) / formulace metodologie 'nové historie')

(klíčové pojmy: diskurs, výpověď)

- Epistémé (myšlenkové nevědomí doby, paradigma)
- Diskurs (jako soubor různých výpovědí)
- Nedisursivní praxe
- **Zproblematizování dokumentu**
- Globální historie (kauzalita, analogie atd.) vs. všeobecná historie (rozdělení, hranice, porušení rovnováhy, posuny...)

Nová historie_krise dokumentu_reenactment

- M. Foucault. *Archeologie vědění* (1966) / formulace metodologie 'nové historie')

(klíčové pojmy: diskurs, výpověď)

- **Výpověď vs. věty a tvrzení**

„Dlouhou dubu jsem chodil brzy spát...“

- **Od archeologie vědění ke genealogii**

Nová historie_krize dokumentu_reenactment

- **Archeologie médií** (Erkki Huhtamo a další)

(klíčové pojmy: topoi/topos, médium jako diskursivní objekt)

- *„Archeologie nespočívá v pátrání po objevech; a zůstává netečná k onomu momentu (dojemnému, to přiznávám), kdy se někdo poprvé přesvědčil o nějaké pravdě; nesnaží se o navrácení světla těchto slavnostních úsvitů. Nikoli však proto, aby se zabývala průměrnými fenomény mínění a šedí toho, co mohl v nějaké době kdokoli na světě opakovat. Zkoumá texty [...významných vědců...] nikoli proto, aby sestavila seznam svatých zakladatelů; ukazuje pravidelnost diskursivní praxe.“* (M. Foucault, AV, s. 218-219)

Nová historie_krize dokumentu_reenactment

- Reenactments

(klíčový termín: performance jako médium)

Bo-ring: Performing memory (2008-2011)

http://www.bo-ring.net/?page_id=18

37 years too late

http://www.bo-ring.net/?page_id=550

Nová historie_krize dokumentu_reenactment

- Reenactments

(klíčový termín: performance jako médium)

Barbora Klímová: Replaced, 2006

<http://www.ffa.vutbr.cz/~qvklimovab/index.php>

Marina Abramovic. Seven Easy Pieces, 2005

http://www.ubu.com/film/abramovic_seven.html

Nová historie_krize dokumentu_reenactment

Performativita performance

(J. L. Austin: How to do things with words)

Peter Weibel: Reenactments a reference místo reprezentace v současném mediálním umění

Hall Foster: Reenactments a teorie „odložené akce“ (estetika traumatu vs. estetika šoku)